

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԵՊՀ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ
ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ
ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ՆՎԻՐՎՈՒՄ Է ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒ 20-ԱՄՅԱԿԻՆ

Երևան
ԵՊՀ հրատարակչություն
2016

ՀՏԴ 340:06
ԳՄՊ 67.4
Ե 813

Հրատարակության և երաշխավորել
ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝

իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ.Ս. Ղազինյան

Գլխավոր խմբագրի տեղակալներ՝

իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ա.Մ. Հայկյանց
իրավ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ Կ.Ա. Գևորգյան

Խմբագրակազմ՝

իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ա.Հ. Գաբուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ս.Ա. Դիլբանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ա.Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Գ.Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Վ.Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Վ.Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ Ս.Գ. Մեղրյան

Ե 540 ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու/ ԵՊՀ; Գլխ. խմբ.՝ Գ.Ս. Ղազինյան.– Եր.: ԵՊՀ, 2016, – 416 էջ:

Ժողովածուն ամփոփում է ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետում 2015թ. դեկտեմբերի 8-ին տեղի ունեցած գիտաժողովի նյութերը՝ նվիրված ՀՀ սահմանադրությունը ընդունելու 20-ամյակին:

Այն ընդգրկում է իրավունքի գրեթե բոլոր ճյուղերի վերաբերյալ գիտական աշխատանքներ, որոնք աչքի են ընկնում բարձրացված հարցերի արդիանակությամբ, տեսական խոր վերլուծություններով և գործնական նշանակությամբ: Ժողովածուի մեջ տեղ են գտել ինչպես ճանաչված գիտնականների, այնպես էլ երիտասարդ դասախոսների ու ասպիրանտների աշխատանքները: Կարող է օգտակար լինել իրավաբան տեսաբաններին, իրավաստեղծ և իրավակիրառ մարմինների ներկայացուցիչներին, իրավունքի տարբեր հարցերով հետաքրքրվողներին:

ՀՏԴ 340:06
ԳՄՊ 67.4

ISBN 978-5-8084-2083-0

© ԵՊՀ հրատ., 2016
© Հեղ. խումբ, 2016

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՐԹՈՒՐ ՎԱՂԱՐՇՅԱՆ

ԱՐԴԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԵՐԸ ԵՎ
ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ..... 6

ՎԻԿՏՈՐԻԱ ՕՀԱՆՅԱՆ

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՄԱՍՆԱԿՅՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՈՐՊԵՍ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱՍՅՈՒՆ 18

TARON SIMONYAN

LEGAL DYNAMICS IN SOCIAL SYSTEMS OUT OF EQUILIBRIUM: THE
PROBLEM OF RANDOM INTERVENTIONS..... 33

ՀԱՅՎ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱՐԾԻՔԻ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՈՒՄՆ ԻՐԱՎԱՍՏԵՂԾ
ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌՈՒՄ..... 43

ԱՐԹՈՒՐ ՎԱՂԱՐՇՅԱՆ, ՆԱՐԻՆԵ ԴԱՎԹՅԱՆ

ԴԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ԱՆՓՈՓՈՒԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ՄԿՋՐՈՒՆՔԻ
ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ ԵՎ ԱՐԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ
ԻՐԱՎԱԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԸ (ՊԱՏՄԱՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ
ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ)..... 53

ԳԵՎՈՐԳ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ

ԵԱՏՄ-Ի ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱՐԺԵՔԸ
ՆԵՐՊԵՏԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ 68

ԱՆԱՀԻՏ ՄԱՆԱՍՅԱՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ
ՈՐՊԵՍ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՄՐԱՊՆԴՄԱՆ ԵՐԱՇԽԻՔ 89

ՎԱՐԴԱՆ ԱՅՎԱԶՅԱՆ

ՀԱՄԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ
ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ 110

ՍԱՄՎԵԼ ՍՈՒՐԱԴՅԱՆ

ԹՈՒՅԼՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԼԻՑԵՆԶԱՎՈՐՈՒՄԸ, ՈՐՊԵՍ
ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՎՐԱ ՆԵՐԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԵՎՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ
ՄԵԹՈԴՆԵՐ 124

ԱՐՄԵՆ ՀԱՅԿՑԱՆՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՄԲ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՎ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐ 135

ԳՐԻԳՈՐ ԲԵՔՄԵՉՑԱՆ

ՎՆԱՍ ՊԱՏՃԱՌՈՂԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԴԵԼԻԿՏԱՅԻՆ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ 148

ՎԱՀԵ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

ՎԵՐՔԱՆՆԻՉ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԻՐԱՎԱԿԱՆ
ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ՀՍՍԱԿԵՑՈՒՄԸ ԵՎ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍԱԿԻ
ՕԲՅԵԿՏԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ .. 167

ՎԱՀԱԳՆ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԳՈՎ ԲՈՂՈՔԱՐԿՎԱԾ ՄԻՋԱՆԿՅԱԼ
ԴԱՏԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ՎԵՐԱՅՄԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 186

ԳԵՎՈՐԳ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ՊԱՅՄԱՆԻ ԽԱԽՏՈՒՄՈՎ
ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԼՈՒԾՄԱՄԲ ՊԱՏՃԱՌՎԱԾ ՎՆԱՍԻ ՀԱՏՈՒՑՄԱՆ
ԽՆԴԻՒ ԾՈՒՐՋ 202

ՕԼԻՄՊԻԱ ԳԵՂԱՍՅԱՆ

ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԸ ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՎՃԻՌՆԵՐՈՒՄ 213

ՎԱՐԴՈՒՇ ԵՍԱՅԱՆ

ՄՐՑԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔԻ ՀԱՄԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 233

ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԽԱՉԻԿՅԱՆ

ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՏԱՐՈՂԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ 245

ԱՆՆԱ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ
ԴՐՈՒՅԹՆԵՐԻ ԱՐՏԱՑՈԼՈՒՄԸ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ
ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ 267

ՍԵՐԳԵՅ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

ՊԱՏԺԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳՆ ԸՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՔՐԵԱԿԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍՊՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ 282

ԱՐԹՈՒՐ ՂԱԶԻՆՅԱՆ

ՎԵՐՊԵՏԱԿԱՆ ԻՆՏԵԳՐԱՑԻՈՆ ՄԻԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԻՆ
ԱՆԴԱՄԱԿՑԵԼՈՒ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱ-ԻՐԱՎԱԿԱՆ
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 295

КНАРИК ВАРДАНЯН

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЗАЩИТЫ
БЕЖЕНЦЕВ И УБЕЖИЩА В ЗАКОНОДАТЕЛЬНОМ РА 309

ԴԱՎԻԹ ՄԵԼՔՈՆՅԱՆ

ԴԱՏԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՅՔՈՒՄ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔԸ
ՓՈՓՈԽԵԼՈՒ ԿԱՐԳՆ ԸՍՏ ՀՀ ՎՃՈՒԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՆԱԽԱԴԵՊԱՑԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ 330

ԱՐՄԵՆ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԻ՝ ՈՐՊԵՍ ՆՈՐ
ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՈՎ ԲԱՑԱՌԻԿ ՎԵՐԱՆԱՅՄԱՆ ՀԻՄՔԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ
ԲՆՈՒԹՍԱԳԻՐԸ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 338

ՍԵՐԳԵՅ ՄԱՐԱԲՅԱՆ

ԱՆՁԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՇԱՀԵՐԻ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՈՐՈՇ
ՀԱՐՑԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՈՒՄ ԽՈՒՁԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆ ԿԱՏԱՐԵԼԻՄ 338

ԱՐԹՈՒՐ ՉԱԽՈՅԱՆ, ԱՐՄԵՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

ՃԱՆԱԶՄԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ԵՎ ՏԱԿՏԻԿԱԿԱՆ
ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ..... 399

ԵԱՏՄ-Ի ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱՐԺԵՔԸ ՆԵՐՊԵՏԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ

Գևորգ Դանիելյան
*ԵՊՀ սահմանադրական իրավունքի ամբիոնի
վարիչ, իրավաբանական գիտությունների
դոկտոր, պրոֆեսոր*

Միջազգային իրավունքի աղբյուրների կիրառմանն առնչվող հարցադրումները ներկայումս առավել խնդրահարույց են դարձել հատկապես միջազգային կազմակերպությունների մարմինների ու որոշումների առնչությամբ: Նշված հարցադրումը հատկապես վերջին շրջանում ձեռք է բերել աննախադեպ արդիականություն, քանի որ նկատվում է հիշյալ մարմինների կողմից՝ կատարման համար պարտադիր իրավական ակտերի ընդունման գործընթացի աննախադեպ ակտիվացում¹: Ընդ որում, հայրենական իրավական համակարգի պայմաններում հիշյալ խնդրի արդիականությանն ու հրատապությանը նոր լիցք հաղորդվեց՝ կապված ԵԱՏՄ-ին Հայաստանի անդամակցության հետ, քանզի այս միջազգային կազմակերպության մարմիններին վերապահված են որոշումներ կայացնելու աննախադեպ լայն լիազորություններ:

Ինչպես հայտնի է, Սահմանադրական դատարանն այս խնդրին հնարավորինս հանգամանալից անդրադարձել է իր՝ 2014թ. նոյեմբերի 14-ի «2014թ. հոկտեմբերի 14-ին Մինսկում ստորագրված «Եվրասիական Տնտեսական Միության մասին» 2014թ. մայիսի 29-ի պայմանագրին միանալու մասին» պայմանագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադ-

---

¹ Տե՛ս, օրինակ, Ануфриева Л. П., Об источниках международного частного права (некоторые вопросы теории) // Московский журнал международного права. 1994. № 4., Лукашук И. И., Источники международного права. Киев, 1996, Тарасова Л. Н., Проблемы правомерности в правотворчестве международных организаций // Проблемы правомерности в правотворчестве международных организаций. 2013. № 12-1 (38) և այլն:

րությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ գործով» թիվ ՄԴՈ-1175 որոշմամբ¹, սակայն հետագա իրավակիրառ պրակտիկան ցույց տվեց, որ այն, այնուամենայնիվ, չէր կարող բավարար լինել գործնականում ԵԱՏՄ-ի մարմինների որոշումների իրավական արժեքի, դրանց կիրառմանն առնչվող ընթացակարգերն սպառիչ ընկալելու ու ըստ այդմ էլ իրավակարգավորման հիշյալ ասպեկտներով բնականոն համագործակցություն երաշխավորելու տեսանկյունից: Ինչնէ, հիշյալ հարցերի առնչությամբ դեռևս առկա են էական անորոշություններ, որոնց համար համարժեք ու ողջամիտ պատասխաններ մշակելու տեսանկյունից պարզապես հնարավոր չէ սահմանափակվել Սահմանադրական դատարանի հայտնի որոշման դրույթներով. հասկանալի պատճառներով դրանք այդ որոշման մեջ չէին կարող արտացոլվել, քանզի սահմանադրական արդարադատության առարկա չեն:

Ըստ Սահմանադրական դատարանի վերոհիշյալ որոշման (10-րդ կետ)ի՝ մոտ երկու տասնյակի հասնող օրենքներում հարկ է կատարել համապատասխան փոփոխություններ և լրացումներ, որպեսզի միջազգային պայմանագրերի հիման վրա գործող մարմինների ակտերի կիրառմանն առնչվող հարաբերություններն ստանան սպառիչ կարգավորում: Միաժամանակ, հարկ է նկատել, որ սույն հոդվածում մենք խնդիրը նաև այլ ասպեկտներով ենք քննարկել և գտնում ենք, որ համալիր լուծումը չի կարող սահմանափակվել միայն օրենսդրության բացերի վերացմամբ, անհրաժեշտ են առանցքային վերանայումներ, մասնավորապես անհրաժեշտ է վերաիմաստավորել ավանդական նշանակություն ձեռք բերած մի շարք էական եզրույթների բովանդակությունն ու իրավական արժեքը: Բացի այդ, միայն ներպետական օրենսդրությամբ պարզապես հնարավոր չէ համալիր լուծել այդ ոլորտում կուտակված խնդիրները, հարկ է որոշակի չափանիշներով վերանայել նաև ոլորտին առնչվող մի-

---

¹ Տե՛ս <http://concourt.am/armenian/decisions/common/2014/index.htm> էլեկտրոնային կայքում:

ջազգային պայմանագրերը:

Նկատենք, որ սույն հոդվածում արտացոլված եզրահանգումները հավասարապես առնչվում են զուտ ազգային օրենսդրության նորմերի իրավակիրառ քաղաքականության գործընթացում ծագող հիմնահարցերին (անկախ նրանից, թե վերջիններս ինչպիսի հարաբերակցության մեջ են միջազգային իրավունքի նորմերի հետ) և կարող են այս կամ այն չափով գիտագործնական նշանակություն ունենալ նաև այդ կտրվածքով:

Այս հարցադրումները ձեռք են բերել աննախադեպ հրատապություն, իսկ դրանց առնչությամբ համալիր հետազոտական նյութի բացակայությունը գործնականում հանգեցրել է մի իրավիճակի, երբ լուծումներ ակնկալվում են այն հարթությամբ և այնպիսի եղանակներով, որոնք խոսում են ոչ այնքան խնդրի լուծումը համակարգված պատկերացնելու, որքան սուսկ իրավիճակային տարբերակներ առաջադրելուն նախապատվություն տալու մասին: Նկատենք, որ այս խնդրի առնչությամբ հնարավորինս անհրաժեշտ իրավական որոշակիություն երաշխավորելու տեսանկյունից հարցը հնչեցվել է նաև սահմանադրական բարեփոխումների մասնագիտական հանձնաժողովում, այլ կերպ ասած՝ ակնկալվում էր, որ առնվազն Հիմնական օրենքում ևս հարկ կլինի ներառել խնդրի իրավական կարգավորմանը նվիրված համարժեք հիմնադրույթներ¹: Այն, որ ներկայումս գործնականում հիշյալ հարցերը դեռևս լայն հնչեղություն ձեռք չեն բերել, և դեռևս իրավիճակային լուծումներով հնարավոր է լինում *սուկ մասնակի* հարթել հիմնախնդրի «սուր անկյունները», բնավ չի նշանակում, որ այդ լուծումները կարող են ունենալ այնպիսի հիմնարար արժեք, որ այլևս երբեք ի ցույց չեն դնի բոլոր հնարավոր բացասական դրսևորումները: Կարծում ենք՝ պետք է գիտագործնական հարթությամբ պատրաստ լինենք զարգացումներին և ունենանք հնարա-

---

¹ Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական բարեփոխումների մասնագիտական հանձնաժողովի 2015թ. օգոստոսյան նիստերի արխիվային արձանագրությունները:

վորինս համալիր մշակված հայեցակարգային մոտեցումներ և կոնկրետ լուծումների վերաբերյալ հստակ տեսլական, մանավանդ որ ազգային օրենսդրության կիրառման տեսանկյունից ևս առկա են նույնաբնույթ հիմնախնդիրներ:

Ինչևէ, ընտրված հիմնահարցերին անդրադառնաք ինչպես միջազգային-իրավական, այնպես էլ ներպետական իրավական համակարգի փոխհարաբերության հարթությամբ, ինչին առնչվող հարցադրումները որոշակի արտացոլում են գտել նաև 2015թ. դեկտեմբերի 6-ի հանրաքվեով փոփոխված Սահմանադրությունում:

Ինչպես արդեն նկատեցինք, միջազգային կազմակերպությունների մարմինների որոշումների կատարման խնդիրն առանձնակի հրատապություն ունի ԵՍՄ-ի պարագայում, սակայն հավելենք, որ սույն հետազոտությունում արված դատողությունները, որոշ վերապահումներով հանդերձ, վերաբերելի են նաև այլ միջազգային կազմակերպությունների մարմինների որոշումների կիրառմանը, ընդ որում, հնարավորինս ամփոփ կանդրադառնաք նաև այդ կտրվածքով առանձնահատկություններին:

Նախ նկատենք, որ միջազգային պայմանագրերի հիման վրա գործող մարմինների որոշումների կատարմանն առնչվող իրավական հարաբերությունները կարգավորված են ոչ միայն մի շարք միջազգային պայմանագրերով, այլև ներպետական օրենսդրական ակտերով, սակայն դրանցում սպառիչ ու հստակ արտացոլված չեն վերը նշված հարցերի պատասխանները: Խնդիրն էլ ավելի խրթին է դառնում, երբ ի հայտ են գալիս իրարամերժ իրավական կարգավորումներ: Իսկ այդ իրավիճակը վկայում է այն մասին, որ քննարկվող հարցադրումը դեռևս չի դարձել միասնական չափանիշներով կարգավորման առարկա: Ինչևէ, անհրաժեշտ համալիր հետազոտություն ապահովելու տեսանկյունից հարկ է առնվազն ուսումնասիրել հետևյալ հարցադրումները՝

1) որքանով են հայրենական իրավական համակարգում «իրավական ակտի ընդունում», «իրավական ուժ», «կիրառման մեջ դնել»

եզրույթներին տրված բնորոշումները համահունչ միջազգային փորձին, արդյո՞ք դրանք «իրավաստեղծ ու իրավակիրառ պրակտիկայում» տրված բնորոշմամբ անհարկի խնդրահարույց չեն, արդյո՞ք ապահովված է անհրաժեշտ միասնական իրավական դիրքորոշում,

2) ի՞նչ իրավական նշանակություն ու իրավաբանական ուժ ունեն միջազգային կազմակերպությունների մարմինների իրավական ակտերը, արդյո՞ք դրանց իրավաբանական ուժի մեջ մտնելու կանոնները կարող են նույնական լինել ներպետական իրավական ակտերի՝ իրավաբանական ուժ ձեռք բերելու հիմքերի ու ընթացակարգի հետ,

3) Սահմանադրության նորմերն ի՞նչ չափով ու սահմաններում են անդրադարձել միջազգային կազմակերպությունների մարմինների իրավական ակտերի իրավաբանական ուժին և հայրենական իրավական նորմերի աստիճանակարգության համակարգում դրանց ունեցած դերին, ինչպե՞ս պետք է ընկալվեն ու կիրառվեն հիմնադրույթները՝ անհարկի բարդություններից խուսափելու նկատառումով,

4) ինչպե՞ս են միջազգային կազմակերպությունների մարմինների իրավական ակտերը փոխհարաբերվում ներպետական օրենսդրական ակտերի հետ:

Բնականաբար, այս հարցադրումների լուծումները չեն կարող հակասել Սահմանադրության հիմնադրույթներին, հատկապես պետք է համահունչ լինեն պետության ինքնիշխանության սահմանադրական հիմունքներին, ուստի ստորև մեր դատողությունների հիմքում նկատի ենք ունենալու այն միանշանակ մոտեցումը, որ ծագած հիմնախնդրի լուծման եղանակները պետք է ներդաշնակ լինեն Սահմանադրությանը: Պարզապես հարկ կլինի վերանայել Սահմանադրության՝ խնդրին առնչվող նորմերի վերաբերյալ ձևավորված ուրոշ պատկերացումներ:

1. Հայրենական իրավական համակարգում «իրավական ակտի ընդունում», «իրավական ուժ», «կիրառման մեջ դնել» եզրույթներին

տրված բնորոշումները, ինչպես նաև իրավակիրառ պրակտիկայում դրանց առնչությամբ պատկերացումները, մեր կարծիքով, խոցելի են և անհարկի շփոթի տեղիք են տալիս: Ձևավորված իրավական մշակույթի համաձայն՝ «իրավական ուժի մեջ» մտնելը, որպես կանոն, ընկալվում է այն կտրվածքով, ըստ որի՝ տվյալ իրավական ակտն արդեն այդ պահից ենթակա է կիրառման, և բոլոր այն դեպքերում, երբ անհրաժեշտություն է ծագում հետաձգելու իրավական ակտի կիրառումը, թերևս ընդունելի միջոց է համարվում իրավական ակտի կամ դրա առանձին նորմերի ուժի մեջ մտնելու ավելի ուշ ժամկետ սահմանելը: Այլ կերպ ասած՝ հայրենական իրավական համակարգում, ըստ էության, նույնացվել են «իրավական ուժի մեջ մտնելու» և «իրավական ակտը կիրառման մեջ դնելու» հիմքերը: Միաժամանակ, այս հարցում չկա հստակ իրավական դիրքորոշում (մասնավորապես, մինևույն իրավական ակտում կարելի է հանդիպել ինչպես առանձին նորմը ավելի ուշ ուժի մեջ մտնելու, այնպես էլ արդեն ուժի մեջ մտած իրավական նորմն ավելի ուշ կիրառելու պայման), ինչը խոսում է այն մասին, որ տվյալ խնդիրը նաև իրավագիտության հարթությամբ դեռևս չի դարձել հստակ ու սպառիչ հետազոտության նյութ, դրա առնչությամբ չկան միասանական մոտեցումներ:

Այսպես, 2005թ. նոյեմբերի 27-ի հանրաքվեով փոփոխված Սահմանադրության 116-րդ հոդվածի համաձայն. «Սահմանադրության փոփոխությունների 55-րդ հոդվածի 9-րդ կետի առաջին նախադասության՝ վերահսկիչ պալատի նախագահին եւ գլխավոր դատախազին վերաբերող դրույթները, 74.1-րդ հոդվածի առաջին մասը, 83.4-րդ հոդվածով սահմանված դրույթը, 86-րդ հոդվածը, 88.1-րդ հոդվածի առաջին մասն ուժի մեջ են մտնում (ընդգծումը մերն է) Ազգային ժողովի հաջորդ գումարման առաջին նստաշրջանի բացման օրվանից»: Միաժամանակ, նույն հոդվածի 2-րդ մասով ամրագրված է հետևյալ նորմը. «63-րդ հոդվածի երկրորդ մասի առաջին նախադասությամբ սահմանված *դրույթը կիրառվում է* (ընդգծումը մերն է) Ազգային ժողովի հաջորդ գումարումների համար»:

Նույն բնույթի իրավակարգավորումներ կան նաև 2015թ. դեկտեմբերի 6-ի հանրաքվեով փոփոխված Սահմանադրությունում: Այսպես, վերջինիս 209-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն. «Սահմանադրության 89-րդ հոդվածը, ինչպես նաև Սահմանադրության 11-րդ գլուխն ուժի մեջ են մտնում» (ընդգծումը մերն է) 2016 թվականի հունիսի 1-ից», իսկ 217-րդ հոդվածի համաձայն. «Մինչև Սահմանադրության 9-րդ գլխի ուժի մեջ մտնելը ընտրված համայնքի ավագանու անդամները և համայնքի ղեկավարը շարունակում են պաշտոնավարել մինչև իրենց լիազորությունների՝ 2005 թվականի փոփոխություններով Սահմանադրությամբ սահմանված ժամկետի ավարտը: Սահմանադրության 182-րդ հոդվածի 4-րդ մասի վերջին նախադասությամբ սահմանված դրույթը *կիրառվում է* (ընդգծումը մերն է) Տեղական ինքնակառավարման մասին օրենքի ուժի մեջ մտնելուց հետո անցկացված տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրություններից հետո»:

Վերը նշված ոչ հետևողական, անգամ իրարամերժ իրավական դիրքորոշումն իր արտացոլումն է ստացել նաև Սահմանադրական դատարանի որոշումների առնչությամբ. «Սահմանադրական դատարանն իր որոշմամբ կարող է սահմանել Սահմանադրությանը չհամապատասխանող նորմատիվ ակտի կամ դրա մի մասի իրավական ուժը կորցնելու ավելի ուշ ժամկետ» (2005թ. նոյեմբերի 27-ի հանրաքվեով փոփոխված Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 3-րդ մաս, 2015թ. դեկտեմբերի 6-ի հանրաքվեով փոփոխված Սահմանադրության 170-րդ հոդվածի 3-րդ մաս): Այս դեպքում թերևս դարձյալ այն մտայնությունն է հիմք ընդունվել, որ հակասահմանադրական ճանաչված նորմատիվ իրավական ակտի ուժը կորցրած ճանաչելու դեպքում հնարավոր չէ սահմանել, որ այն դեռ կարող է մի որոշ ժամանակ կիրառվել նաև դրանից հետո: Միաժամանակ, բոլորովին այլ մոտեցում է ամրագրված նույն 2005թ. նոյեմբերի 27-ի հանրաքվեով փոփոխված Սահմանադրության 117-րդ հոդվածի 8-րդ մասով. «Վերահսկիչ պալատի նախագահը նշանակվում է Ազգային ժողովի հա-

ջորդ գումարման առաջին նստաշրջանի բացման օրվանից հետո՝ հինգ ամսվա ընթացքում: *Մինչ այդ վերահսկիչ պալատը շարունակում է մինչև Սահմանադրության փոփոխությունների ուժի մեջ մտնելը սահմանված լիազորությունների իրականացումը (ընդգծումը մերն է):*

Ընդգծենք, որ բարձրացված խնդիրը բնավ չի սահմանափակվում գուտ տեսական ասպեկտներով, այն իրավակիրատ պրակտիկայում տեղիք է տալիս լրջագույն շեղումների իրավական որոշակիության սկզբունքից. բնորոշ է այն, որ Սահմանադրական դատարանի կողմից Սահմանադրությանը հակասող ճանաչած նորմատիվ իրավական ակտերի պարագայում Հանրապետության վճռաբեկ դատարանը նոր հանգամանքների հիմքով վճռաբեկ բողոքները վարույթ էր ընդունում միայն Սահմանադրական դատարանի որոշմամբ սահմանված այն ժամկետը լրանալուց հետո, որը նախատեսված էր վիճարկվող նորմատիվ ակտի ուժը կորցնելու համար: Սակայն այս դեպքում երբեմն լրացած է լինում բողոքարկման համար սահմանված ժամկետը:

Չանդրադառնալով հիմնահարցի մյուս ասպեկտներին՝ պարզապես նկատենք, որ գիտագործնական չափանիշներով չեն ծագի վերը նշված անհարկի տարաձայնությունները, ի հայտ չեն գա իրավակիրատ այլ բարդություններ, եթե մեկնակետ ընդունենք այն իրավական դիրքորոշումը, ըստ որի՝ *իրավական ակտի ընդունմամբ և սահմանված կարգով հրապարակմամբ իրավական ակտն ամբողջովին մտնում է իրավական ուժի մեջ, իսկ անհրաժեշտության դեպքում անցումային դրույթներում կարող են սահմանվել այս կամ այն նորմի անմիջական կիրառման ավելի ուշ ժամկետներ:* Այս եզրահանգումը ներկայումս խիստ արդիականություն ունի հատկապես միջազգային մարմինների, մասնավորապես ԵՍՏՍՄ-ի մարմինների իրավական ակտերի առնչությամբ: Նկատի ունենք այն, որ այդ մարմինների ակտերը կարող են իրավական ուժ ստանալ ավելի վաղ ժամկետում, սակայն դրանից բնավ չի բխում, որ այդ ժամկետը միա-

Ժամանակ նշված իրավական ակտի անմիջական կիրառմանն է վերաբերում: Այդ բնույթի իրավական ակտերի անմիջական կիրառման համար, որպես կանոն, պետք են կառուցակարգային և ընթացակարգային լրացուցիչ երաշխիքներ, որոնք կյանքի կոչելու համար անհրաժեշտ են ողջամիտ ժամկետներ: Այլ կերպ ասած՝ հարկ է սահմանագատել «կիրառում» և «անմիջական կիրառում» եզրույթները, ընդ որում, առաջին դեպքում նկատի ունենք այն, որ իրավական ակտի նորմի հենքով ձեռնարկվում են դրա անմիջական կիրառման համար կազմակերպահրավական միջոցներ, իսկ երկրորդ դեպքում՝ պարզապես նորմը կիրառվում է որևէ իրավաբանական փաստի ուժով ծագած կոնկրետ իրավահարաբերությունը կարգավորելու կտրվածքով: Այլ կերպ ասած՝ հիմնախնդրի քննարկման տեսանկյունից կարելի է խոսել նորմի կիրառման առնվազն *երկու աստիճանների* մասին, որոնցից առաջինը, թերևս, նախապատրաստական բնույթ ունի:

Հավելենք, որ իրավական ակտի կիրառման համար բավարար հիմք կարող է լինել նաև այլ երկրի իրավասու մարմնի կողմից ընդունվելը և այդ երկրի տարածքում իրավական ուժ ունենալը: Այսպես, ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 10-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն. «Դատարանն օրենքին կամ Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրին համապատասխան կարող է կիրառել նաև այլ պետությունների իրավունքի նորմեր»: Բնական է, որ այլ պետության իրավունքի նորմը չի համարվում մեր պետության իրավական համակարգի բաղկացուցիչ մաս, սակայն այն կարող է օրենքով կամ միջազգային պայմանագրով նախատեսված հիմքերով կիրառվել, ինչից բխում է, որ դասական իմաստով իրավական ուժ ունենալու միակ հիմքը տվյալ պետության իրավասու մարմինների կամ միջազգային պայմանագրերի վրա հիմնված մարմինների կողմից ընդունված լինելը չէ:

2. *Միջազգային կազմակերպությունների մարմինների իրավական ակտերի իրավական նշանակությունն ու իրավաբանական ուժը:* Այս հարցադրման առնչությամբ մասամբ առկա է օրենսդրական

կարգավորում՝ մասնավորապես «ՀՀ միջազգային պայմանագրերի մասին» ՀՀ օրենքի¹ 55-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն. «Միջազգային կազմակերպության մարմնի որոշումը միջազգային պայմանագիր չի համարվում և Հայաստանի Հանրապետության կողմից կատարվում է այնքանով, որքանով տվյալ միջազգային կազմակերպության հիմնադիր փաստաթղթերով դա օժտված է համապատասխան իրավաբանական ուժով»: Այսպիսով, ներպետական օրենսդրությամբ ամրագրված է միայն այն դրույթը, ըստ որի՝ քննարկման առարկա իրավական ակտերը միջազգային պայմանագրեր չեն համարվում: Իսկ այն, որ դրանք կատարվում են այնքանով, որքանով տվյալ միջազգային կազմակերպության հիմնադիր փաստաթղթերով օժտված են համապատասխան իրավաբանական ուժով, ըստ էության ոչ միայն հստակ չի կանխորոշում այդ ակտերի իրավաբանական ուժը, այլև մեծ հարցականի տակ է դնում այն, թե, այնուամենայնիվ, կոնկրետ ինչպիսի՞ իրավական ուժ ունեն և ի՞նչ ընթացակարգով դրանք պետք է կատարվեն: Վերջին հաշվով, իրավական ակտերի աստիճանակարգությունը սահմանված է Սահմանադրությամբ, որում սակայն «շրջանցված են» միջազգային կազմակերպության հիմնադիր փաստաթղթով նախատեսված կարգով ու դեպքերում իր մարմինների կողմից ընդունված ակտերի իրավաբանական ուժին և ներպետական կոնկրետ իրավական ակտերի համակարգում ունեցած դերին առնչվող հարցերը: Լավագույն դեպքում այդ փաստաթղթերով կարող են ընդհանուր գծերով ամրագրվել դրանց կատարման ընթացակարգերն ու ժամկետները, ինչն անվերապահորեն չի առնչվում դրանց իրավաբանական ուժի ճշգրիտ բնորոշման խնդրին և սպառիչ չի բացահայտում արդեն ազգային օրենսդրության առարկայով պայմանավորված ընթացակարգային մանրամասները:

Սահմանադրական բարեփոխումների առնչությամբ հայեցակարգի և փոփոխությունների նախագծի մշակման փուլում հաճախ

---

¹ Տե՛ս ՀՀՊՏ 2007/19(543), 11.04.07, հոդ. 452:

էր շոշափվում այն հարցը, թե նախագծում անհրաժեշտ է անդրադառնալ նաև միջազգային պայմանագրերի հիման վրա գործող մարմինների իրավական ակտերին, մասնավորապես, դրանք ևս համարել հայրենական իրավական համակարգի բաղադրիչ, սակայն մնում ենք այն կարծիքին, որ դրա անհրաժեշտությունը չկա, որ որևէ այդպիսի իրավական ակտ չի կարող ճանաչվել որպես հայրենական իրավական համակարգի անմիջական կիրառման ենթակա բաղադրիչ, այլ այն սուկ կարող է հիմք լինել համապատասխան ներազգային իրավական ակտեր ընդունելու համար: Ընդ որում, մի դեպքում կարող է ընդունվել նորմատիվ, մեկ այլ դեպքում՝ անհատական իրավական ակտ:

Նկատենք, որ «իրավաբանական ուժ» եզրույթը հիշյալ դեպքում խիստ պայմանականորեն, սահմանափակ իմաստով է կիրառվում, մասնավորապես, նշված փաստաթղթերի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ դրանցում անդրադարձ կա բացառապես հետևյալ հարցադրմանը՝ տվյալ մարմնի կողմից ընդունված իրավական ակտը պարտադիր է կիրառման մասնակիցների համար, թե՞ այն սուկ պարտադիր է կիրառման ենթակա իրավական ակտեր ընդունելու համար:

Անդրադառնալով վերը նշված իրավակարգավորման իրավաչափությանը՝ նշենք միայն, որ այն սկզբունքորեն խոցելի չէ, սակայն թերի է այն իմաստով, որ դարձյալ չի հստակեցնում դրանց փոխհարաբերությունը ազգային իրավական համակարգի հետ, բացահայտում այդ որոշումների կիրառման կարգին ու ժամկետներին առնչվող մանրամասները:

Ընդ որում, իրավական ուժի և կիրառման միջև անմիջական կապ «տեսնելը» թերևս բնորոշ է խորհրդային իրավամտաճողությանը, որն իներցիայով գործում է նաև ներկայումս: Խնդիրն այն է, որ մեկուսացված խորհրդային իրավական համակարգում անթույլատրելի էր համարվում որևէ միջազգային իրավունքի աղբյուրի կամ այլ պետության իրավունքի նորմի անմիջական գործողությունը, և, որ-

պեսզի այդ դիրքորոշումը հիմնավորված տեսք ունենար, կիրառման նախապայման էր համարվում միայն այն, որ իրավական ակտն ընդունվեր և իրավական ուժ ստանար խորհրդային պետության իրավասու մարմինների կողմից:

Կարծում ենք՝ հարկ է ձեռքագատվել հիշյալ ավանդական մոտեցումներից և իրավակիրառ պրակտիկայում հետայսու առաջնորդվել հետևյալ իրավական դիրքորոշմամբ. միջազգային պայմանագրերի հիման վրա գործող միջազգային մարմինների իրավական ակտերը իրավական ուժ են ստանում միջազգային պայմանագրերով նախատեսված կանոններով, սակայն դրանք կիրառվում են ինչպես միջազգային պայմանագրերով, այնպես էլ ազգային օրենսդրությամբ նախատեսված կանոններով: Ասվածից բխում է, որ այդ իրավական ակտերը իրավական ուժ ձեռք բերելով, ինքնըստինքյան չեն կարող անհապաղ կիրառվալ՝ առանց ազգային օրենսդրությամբ նախատեսված ընթացակարգերի:

Հարկավոր է խնդիրը քննարկել նաև դրանց կիրառման երաշխավորվածության տեսանկյունից: Վերջին հաշվով, անվերապահորեն ուժի մեջ մտնելը որպես անհապաղ կիրառման սպառիչ հիմք ընկալելու պարագայում անտեսվում են նշված նորմերի կիրառման առնչությամբ բազմաթիվ հարցեր, օրինակ՝ կոնկրետ ո՞ր մարմինը կամ մարմինները պետք է պատասխանատու լինեն այդ որոշման կատարման համար, ի՞նչ ֆինանսատնտեսական միջոցներ, մարդկային ներուժ է անհրաժեշտ դրա կատարման համար և այլն: Բնական է, որ միջազգային կազմակերպությունը չի կարող և երբևէ չի էլ անդրադառնում հիշյալ հարցերին, սակայն դրանք կարևոր են այնքանով, որքանով երաշխավորում են հիշյալ իրավական ակտերի բնականոն կատարման գործընթացը: Որպես կանոն, նշված իրավական ակտերում կատարող է համարվում այս կամ այն գործառույթի իրականացման համար ազգային օրենսդրությամբ լիազորված մարմինը, այիսնքն՝ հղում է արվում ազգային օրենսդրության վրա:

3. *Միջազգային կազմակերպությունների ո՞ր մարմինների իրա-*

վական ակտերի իրավաբանական ուժի և հայրենական իրավական նորմերի աստիճանակարգության համակարգում դրանց ունեցած դերի սահմանադրական հիմքերը: Այս հարցադրմանը համարժեք անդրադառնալու համար հարկ է հստակ տարանջատել «իրավանորմի վավերականություն» կամ «իրավաբանական ուժ», «պարտադիր ուժ» և «կիրառելիություն» եզրույթները¹, որոնց մի մասի առանձին ասպեկտներ արդեն ներկայացված են վերևում: Մեր դատողությունները լրացնենք հետևյալ ասպեկտով. առանձին դեպքերում իրավական ակտը զուտ գործադրման նկատառումով՝ իրավական ուժ է ձեռք բերում ոչ ավանդական եղանակով, այսինքն այն չի ընդունվում կամ վավերացվում տվյալ պետության տարածքում իրավասու մարմնի կողմից, սակայն դրան վերապահվում է կիրառման պարտադիր ուժ: Մասնավորապես, միջազգային մասնավոր իրավունքին բնորոշ է տվյալ պետության իրավական համակարգին չպատկանող իրավական ակտերի կիրառման պրակտիկան:

Այլ պետությունների իրավական ակտերի կիրառման հիմքերը նախատեսված են նաև ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքով, պարզապես այս դեպքում սահմանված է, որ դրանց կիրառումը պետք է լինի «օրենքին կամ Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրին համապատասխան» (10-րդ հոդվածի 4-րդ մաս): Այլ կերպ

---

¹ Տե՛ս, օրինակ՝ Kelsen, H. Pure theory of law. 1st ed. Berkeley: University of California Press. 1967. 11-15 էջեր, *Ross, A.* Validity and the Conflict between Legal Positivism and Natural Law. *Revista Juridica de Buenos Aires* Vol. 46. 1961. 46-88 էջեր, (reprinted in Paulson, S. and Paulson, B. Normativity and norms. 1st ed. Oxford: Clarendon Press. 1998. 147-165 էջեր), Guastini, R. Normativism or the Normative Theory of Legal Science: Some Epistemological Problems // in Paulson, S. and Paulson, B. Normativity and norms. 1st ed. Oxford: Clarendon Press. 1998. 318-319 էջեր, *Moreso, José Juan, Navarro, E. Pablo.* The reception of norms, and open legal systems// in Paulson, S. and Paulson, B. Normativity and norms. 1st ed. Oxford: Clarendon Press. 1998. էջ 280, Navarro, P., Moreso, J. and Moreso, J. Applicability and Effectiveness of Legal Norms. *Law and Philosophy*, 1997. էջ 203, The identity of legal systems// in Raz J. The authority of law. 1st ed. Oxford: Clarendon Press. 1979. 87-88 էջեր.

ասած՝ իրավական ակտի գործադրման համար պետության իրավական համակարգին պատկանելը, դրա բաղկացուցիչ մաս լինելը և իրավասու պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմնի կողմից ընդունված լինելը պարտադիր պայման չէ: Ասվածը մեկ անգամ ևս վկայում է այն մասին, որ տվյալ պետության տարածքում դասական եղանակով իրավական ուժ ձեռք չբերած իրավական ակտը ևս կարող է գործադրվել և առաջացնել իրավական հետևանքներ: Տվյալ պետության տարածքում իրավաբանական ուժ չունեցող նորմերի կիրառման օրինակների կարելի է հանդիպել նաև այլ երկրներում: Այսպես, Ֆրանսիայի 1958թ. Սահմանադրությունը նախատեսում է 1789թ. Մարդու և քաղաքացու իրավունքների հռչակագրի կիրառելիությունը, սակայն այդ իրավական ակտի նորմերը չեն պատկանում 1958թ. Սահմանադրության ընդունմամբ ստեղծված իրավական համակարգին:

Նկատենք, որ տվյալ պետության իրավական համակարգի մաս չկազմող իրավական ակտի իրավական ուժի առնչությամբ գործում է ինչպես «հայեցողության» (երբ կողմերն իրենք են որոշում տվյալ իրավական ակտի՝ օրենքի կամ միջազգային պայմանագրով թույլատրված շրջանակներում ու կարգով կիրառելու հնարավորությունը), այնպես էլ «պարտադիր իրավական ուժի» սկզբունքը (երբ նշված իրավական ակտի կիրառումը համարվում է պարտադիր):

Ինչևէ, միջազգային մարմինների որոշումների կիրառման առնչությամբ ևս չենք կարող ակնկալել հատուկ իրավական, մասնավորապես, սահմանադրաիրավական հիմքեր. դրանք կիրառման մեջ դնելու հնարավորությունը և ընթացակարգերը պետք է սահմանված լինեն իրավական համակարգի բացկացուցիչ հանդիսացող իրավական ակտերով, ինչը բխում է Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի պահանջներից:

Այսպիսով, չի բացառվում, որ միջազգային պայմանագրերի հի-

---

¹ Տե՛ս, օրինակ, *Ross. A. Validity and the Conflict between Legal Positivism and Natural Law. Revista Juridica de Buenos Aires* Vol. 46. 1961. 46-88 էջեր:

ման վրա գործող միջազգային մարմինների որոշումները դասական իմաստով չհանդիսանան հայրենական իրավական համակարգի բաղկացուցիչ մաս, օժտված չլինեն իրավական ուժով, սակայն դրանց կիրառումը համարվի պարտադիր՝ օրենքի կամ միջազգային պայմանագրով նախատեսված կարգով ու ժամկետներում: Սակայն այս մոտեցումը համարել ընդհանուր կանոն և միաժամանակ կիրառելի բոլոր դեպքերի համար, իրավաչափ չէ: Ավելին, հիշյալ կանոնը բացառություն է և կարող է վերաբերել միայն այնպիսի հանրաճանաչ իրավական ակտերի, որոնք բովանդակում են միջազգային իրավունքի սկզբունքներ կամ այլ հանրաճանաչ նորմեր:

4. *Միջազգային կազմակերպությունների մարմինների որոշումների և ներպետական օրենսդրական ակտերի փոխհարաբերության հիմնահարցերը:* Այս հարցադրումը որոշակի ասպեկտներով արտացոլված է Սահմանադրական դատարանի վերոհիշյալ որոշման մեջ, որի հիմնադրույթները ամփոփ տեսքով հանգում են հետևյալին՝ ա) պետական, ժողովրդական և ազգային ինքնիշխանության երաշխավորումը, բ) միջազգային հարաբերությունների իրավահավասարությունն ու փոխշահավետությունը, գ) մարդու իրավունքների միայն այնպիսի հնարավոր սահմանափակումների նախատեսումը, որոնք համարժեք են միջազգային իրավունքի նորմերին ու սկզբունքներին և դ) Հայաստանի համար վերպետական մարմինների որոշումների գործողության հնարավորությունը միայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության շրջանակներում¹:

Մեր կարծիքով, վերը նշված իրավական դիրքորոշումն անվերապահորեն իրավաչափ կհամարվեր, եթե քննարկման առարկա միջազգային պայմանագրում առնվազն պահպանված լինեին այն պայմանագրային դրույթները, որոնք ամրագրված էին 2000թ. հոկտեմբերի 10-ին կնքված «Եվրասիական տնտեսական համագործակ-

---

¹ Տե՛ս <http://concourt.am/armenian/decisions/common/2014/index.htm> էլեկտրոնային կայքում:

ցության հիմնադրման մասին» պայմանագրում¹: Այդ պայմանագրի 14-րդ հոդվածում գոնե մասնակի կանխորոշված էին միջազգային վերաբերական մարմինների և ազգային իրավասու մարմինների իրավական ակտերի փոխհարաբերության հարցադրումները. «Եվրասիական տնտեսական համագործակցության մարմինների որոշումները Պայմանավորվող Կողմերը կատարում են ազգային օրենսդրությանը համաձայն անհրաժեշտ ազգային նորմատիվ իրավական ակտեր ընդունելու միջոցով»: Այս դրույթից բխում էր, որ միայն միջազգային պայմանագրով չէր կարող ամբողջությամբ կարգավորվել տվյալ միջազգային կազմակերպության մարմնի որոշումների կատարման գործընթացը, որ հարկ եղած դեպքում դրա համար անհրաժեշտ էր ընդունել համապատասխան ազգային նորմատիվ իրավական ակտ:

Նկատենք, որ այս մոտեցումը միայն մասամբ էր համապատասխանում միջազգային փորձին, որի առանձին տարրեր ամրագրված են «Միջազգային պայմանագրերի մասին» ՀՀ օրենքի 55-րդ հոդվածում: Այսպես, նշված հոդվածի 3-րդ մասն ամրագրում է.

«Եթե միջազգային կազմակերպության հիմնադիր փաստաթղթերով սահմանված է, որ դրա մարմնի ընդունած որոշումները պարտադիր են կազմակերպության մասնակից պետությունների համար, կամ վերջիններս պարտավորություն են ստանձնել կատարելու այդ որոշումները, ապա պատասխանատու գերատեսչությունը ապահովում է դրանց կատարումը, անհրաժեշտության դեպքում՝

1) ընդունելով համապատասխան նորմատիվ գերատեսչական կամ այլ իրավական ակտ.

2) մշակելով Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի հրամանագրի (կարգադրության), կառավարության կամ վարչապետի որոշման նախագիծ և սահմանված կարգով ներկայացնելով կառավարության քննարկմանը:

---

¹ Տե՛ս http://www.base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=3864 էլեկտրոնային կայքում:

Եթե միջազգային կազմակերպության մարմնի՝ նորմատիվ իրավական ակտի ընդունում պարունակող որոշման հիման վրա կատարված ուսումնասիրությունից հետևում է, որ համապատասխան հարցերը Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ կարգավորված են, ապա պատասխանատու գերատեսչությունը պատճառաբանված տեղեկանք է ներկայացնում կառավարություն՝ նորմատիվ իրավական ակտի ընդունման անհրաժեշտության բացակայության մասին»:

Նշված հոդվածով անդրադարձ է արված նաև այն հարցադրմանը, թե ինչպես պետք է վարվել, եթե «միջազգային կազմակերպության որոշումը Հայաստանի Հանրապետության գործող օրենսդրության հետ համադրումից հետևում է, որ Հայաստանի Հանրապետությունը պետք է ընդունի նոր օրենք կամ փոփոխություններ և (կամ) լրացումներ կատարի գործող օրենքում» մասնավորապես նախատեսված է.

«... իրավասու գերատեսչությունը պարտավոր է սահմանված կարգով ձեռնամուխ լինել համապատասխան օրենքի նախագծի մշակմանը և կառավարության քննարկմանը ներկայացնելու ընթացակարգերի իրականացմանը: Համապատասխան ընթացակարգերը պետք է իրականացվեն միջազգային կազմակերպության մարմնի որոշմամբ սահմանված ժամկետում, իսկ ժամկետ սահմանված չլինելու դեպքում՝ սույն օրենքի 54-րդ հոդվածով սահմանված կարգով վարչապետի կամ կառավարության որոշմամբ հաստատված ժամանակացույցով նախատեսված ժամկետում:

Մինչև Հայաստանի Հանրապետության համապատասխան օրենքում անհրաժեշտ փոփոխություններ և (կամ) լրացումներ կատարելը չեն կիրառվում միջազգային կազմակերպության մարմնի որոշման այն դրույթները, որոնք հակասում են Հայաստանի Հանրապետության օրենքին» (նշված հոդվածի 4-րդ մաս):

Ամբողջ խնդիրն այն է, որ մեր կողմից քննարկման առարկա 2014թ. մայիսի 29-ի «Եվրասիական տնտեսական միության մասին»

պայմանագրում¹ ոչ միայն չպահպանվեց արդեն իսկ նախկինում շրջանառության մեջ դրված և որոշակիորեն արդարացված կանոնը, այլև ընդհանրապես անտեսվեց խնդրին առնչվող հարաբերություններն սպառիչ ու հստակ կարգավորելու անհրաժեշտությունը:

5. *Միջազգային կազմակերպությունների մարմինների որոշումների կատարման գործընթացում առկա խտրվածքը հաղթահարելու համար անհրաժեշտ կառուցակարգային և իրավական բարեփոխումների հիմնական ուղղությունները:* Այս խնդրին մենք հատկաժափար անդրադարձանք վերը նշված յուրաքանչյուր հարցադրման շրջանակներում կոնկրետ վերլուծություններ կատարելիս: Սակայն հետազոտության արդյունքները հնարավորինս ամփոփ ներկայացնելու նկատառումով ստորև շարադրենք մեր եզրահանգումները՝

Նպատակահարմար է ԵԱՏՄ-ի շրջանակներում միջազգային պայմանագրի հավելվածի տեսքով կարգավորել նշված մարմնի որոշումների կատարմանն առնչվող հարաբերությունները այնքանով, որքանով դրանք հակասության մեջ չեն լինի Սահմանադրության հետ գործնականում հնարավորություն կտան առանձնացնելու կարգավորման տեսանկյունից առավել համընդհանուր ասպեկտները: Այնուհետև, նշված միջազգային իրավական փաստաթղթի հիման վրա հարկ կլինի ընդունել համապատասխան իրավական ակտեր, որոնցում սպառիչ անդրադարձ կարվի այնպիսի հարցադրումների, ինչպիսիք են՝ ԵԱՏՄ-ի որոշումների թարգմանությունը, կիրառման մեջ դնելու կոնկրետ պայմաններն ու հիմքերը, կիրառման համար պատասխանատու հանրային իշխանության մարմինը և այլն:

Բոլոր դեպքերում, միջազգային կազմակերպությունների մարմինների իրավական ակտերի կիրառման գործընթացը կարող է համալիր ու երաշխավորված համարվել, եթե հստակ սահմանվի, որ յուրաքանչյուր դեպքում ընդունվում է համապատասխան ներազգային իրավական ակտ:

---

¹ Տե՛ս <http://economy.gov.ru/minec/about/struc./depSNG/agreem.-eurasian-economic-union> էլեկտրոնային կայքում:

ПРАВОВАЯ ЦЕННОСТЬ РЕШЕНИЙ ОРГАНОВ ЕАЭС ВО ВНУТРИГОСУДАРСТВЕННОЙ ПРАВОВОЙ СИСТЕМЕ

Геворг Даниелян

*Заведующий кафедрой конституционного права ЕГУ,
доктор юридических наук, профессор*

В научной статье исследованы вопросы правовой ценности правовых актов соответствующих органов, действующих на основе международных договоров, в частности, органов ЕАЭС; вступление в силу этих правовых актов и их применение. В статье подчеркивается, что в отношении данного вопроса еще не сформированы комплексные и единообразные подходы, а в законодательной и правоприменительной практике пока дают о себе знать ограниченные представления, характерные советской правовой системе и культуре.

По поводу вышеназванной проблемы автором выдвинуты такие решения комплексного характера, в результате которых возникнет необходимость пересмотра не только национального законодательства и некоторых положений международных договоров, относящихся к указанным проблемам, но и выдвижения новых заключений о приобретении юридической силы и применении названных правовых актов. Так, автор полагает, что правовой акт полностью вступает в юридическую силу с момента опубликования в установленном порядке. Это вовсе не означает, что все нормы последнего в тот же момент подлежат непосредственному применению.

В отношении правовых актов органов ЕАЭС в статье выражена позиция, согласно которой, с точки зрения гарантированности суверенитета государства и соблюдения требований, предъявляемых к правовой системе, обеспечение закономерного процесса применения указанных правовых актов возможно лишь в тех исключительных случаях, когда уполномоченный национальный орган принимает соответствующий нормативный или индивидуальный правовой акт. При этом необходимость принятия индивидуального правового акта возникает во всех случаях, когда из правового акта международных органов вытекает, что необходимо четко установить тот государственный орган, который должен нести ответственность за выполнение, определять необходимые материальные и человеческие ресурсы, способы выполнения и т.д.

LEGAL VALUE OF THE DECISIONS OF THE AUTHORITIES OF EURASIAN ECONOMIC UNION IN THE DOMESTIC LEGAL SYSTEM

Gevorg Danielyan

*Head of the YSU Chair of Constitutional Law,
Doctor of Legal Sciences, Professor*

In the article the questions of the authorities existing on the basis of international treaties, and generally those, relating the enforcement and acquisition of legal force and legal value of the decisions of Eurasian Economic Union, have become a subject of the research.

It is underlined in the article, that complex and joint approaches have not been formulated yet round these problems, and there are still limited notions typical to the Soviet legal system and culture in the law-developing and law-enforcing practice, in the result of these it isn't yet possible to initiate breakthrough reviews in the developments proceeding under one's momentum.

In the connection of the above-mentioned issue, the author puts forward such complex and complete solutions, in the result of which it will be necessary to review not only some provisions of the treaties relating national legislation and issues, but also quite new deductions in regard to the entering into force and enforcing of the legal act.

Particularly, the author comes to a conclusion that the legal act completely enters into force upon publicizing it according to the established order, which never means, that all the norms of the latter are subject to direct enforcement.

Reverting to the legal acts of Eurasian Economic Union, in the article a view-point is seen, according to which from the point of safeguarding essential requirements, submitted to the legal system and state sovereignty, it is possible to provide the natural process of the enforcement of the mentioned acts only if in each concrete case relevant regulatory or individual legal act is adopted by the national competent authorities.

Moreover, the necessity of adopting individual legal act arises in all those cases when it follows from the nature of the given decision, that it is necessary to define clearly the body of public authority, which is responsible for the implementation of the given decision, necessary material and human potential, ways of implementation, etc.

Բանալի բառեր – Եվրասիական տնտեսական միության մարմինների որոշումներ, միջազգային պայմանագրերի հիման վրա գործող մարմիններ, միջազգային պայմանագիր, իրավական ակտի ուժի մեջ մտնելը, իրավական ակտի կիրառում և անմիջական կիրառում, իրավական համակարգ:

Ключевые слова: Решения Евразийского Экономического Союза, органы, действующие на основе международных договоров, международный договор, вступление в силу правового акта, применение и непосредственное применение правового акта, правовая система.

Key words: Decisions of the Authorities of Eurasian Economic Union, authorities acting on the basis of international treaties, international treaty, entering into force of the legal acts, enforcement of legal acts, direct enforcement, legal system.